

Δημήτρης Πρόφης

Οικονομολόγος

Η δημογραφική ανάπτυξη της αγροτικής και αστικής οικονομίας στην Απική τους πρώτους αιώνες της Οθωμανικής περιόδου

Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΑΣ, μέρος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας από το 1456 έως το 1830, ήταν διοικητική περιοχή (kaza) στον διοικητικό τομέα (sandjak) της Εύβοιας, που συνέστησε ο Μεχμέτ Φατίχ το 1470.

Οθωμανικά μπτρώα έχουμε για τα έτη 1506, 1540 και 1570 αντίστοιχα.

Τα Οθωμανικά μπτρώα μας παρέχουν ορισμένες πολύτιμες πληροφορίες για την κατάσταση που επικρατούσε πριν από την Τουρκοκρατία. Η ιστορία της περιοχής την προ-Οθωμανική περίοδο είναι τώρα πολύ καλύτερα γνωστή από ό,τι αυτή των δύο πρώτων αιώνων της Τουρκοκρατίας. Στην διάρκεια των πολέμων ανάμεσα στους άρχοντες της Βενετίας και της Φλωρεντίας στην Αθήνα το 1400 περίπου, χάθηκε ο μεγαλύτερος αγροτικός πληθυσμός της Απικής. Τις πρώτες δεκαετίες μετά το 1400, οι Δούκες του οίκου Ατσαγιόλι είχαν εγκαταστήσει στην Απική ημινομάδες Αλβανών, που είχαν εκδιωχθεί από την Ήπειρο από τους άρχοντες του οίκου Τόκκο.

Τελικά χάρη της συμπλήρωσης των κενών του πληθυσμού του δουκάτου, κενών που είχαν δημιουργηθεί από την επιδρομή των Ναβαρραίων, ο Πέδρο Βασιλιάς της Αρραγωνίας διέταξε τον γενικό του Επίτροπο να χορηγήσει απαλλαγή από τον φόρο, για δύο χρόνια, στους Έλληνες και στους Αλβανούς που θα έρχονταν να εγκατασταθούν σ' αυτό. Αυτή ήταν η αρχή εκείνου του Αλβανικού αποικισμού της Απικής και Βοιωτίας, που τόσα πολλά στοιχεία στους κατοίκους και στη γεωγραφική τοπωνυμία σώζονται στις μέρες μας.

Οι Αλβανοί εγκαταστάθηκαν κυρίως στα άκτισα εδάφη της εύφορης πεδιάδας των Μεσογείων, ανατολικά της Αθήνας και εν μέρει στο λεκανοπέδιο της Αθήνας.

Τό νέα Αλβανικά χωριά έπαιρναν συνήθως το όνομά τους από το όνομα του αρχηγού της φυλής που τα ίδρυε. Gjini Spata, Gjoni Bura, Nikola Kukli, κλπ. Το

1506, στο κτηματολογικό μπρώο (defter) δηλώνεται σαφώς το όνομα κάθε Αλβανικού χωριού. <<Arnavudan >> (Αλβανοί).

Πολλά χρόνια πριν ο τόπος μας περάσει στην κυριαρχία των Οθωμανών, είχε πάψει να είναι ανεξάρτητος. Ήδη από τις αρχές του 13ου αιώνα βρισκόταν στα χέρια Λατίνων ηγεμόνων. Το 1205, μετά το τέλος της Δ΄ Σταυροφορίας ο Otto de la Roche έλαβε ως φέουδο τις επικράτειες, της Θήβας, της Αθήνας (ΑΤΤΙΚΗ) και της Αταλάντης. Οι περιοχές αυτές αποτέλεσαν το δουκάτο των Αθηνών με πρωτεύουσα όμως τη Θήβα και ο διοικητής πήρε τον τίτλο του Dominus Athenarum.

Οι Φράγκοι de la Roche έμειναν στην ΑΤΤΙΚΗ έως το 1311, όταν μετά τη μάχη της Κωπαΐδας στις 15 Μαρτίου τη θέση τους πήρε η Καταλανική Εταιρεία. Οι Καταλανοί με τη σειρά τους διοίκησαν την ΑΤΤΙΚΗ έως το 1387. Εκείνη τη χρονιά, ο Φλωρεντίνος Nerio 1^{ος} Acciaiolι κι αφού είχε ήδη καταλάβει την υπόλοιπη Αττική από την άνοιξη του 1385, πολιόρκησε το φρούριο της Ακρόπολης κυριεύοντάς το στις 2 Μαΐου. Η οικογένεια Acciaiolι ήταν και η τελευταία στη σειρά των Λατίνων ηγεμόνων της Αθήνας πριν από την οθωμανική κατάκτηση το 1456.

Ωστόσο οι Οθωμανοί δεν έκαναν για πρώτη φορά την εμφάνισή τους στην Αττική το 1456. Ήδη από τα τελευταία χρόνια του 14ου αιώνα μαρτυρείται τουρκική επιδρομή από τα στρατεύματα του Βογιαζήτ Α΄ (28/6/1389 – 20/7/1402), τα οποία καθοδηγούμενα από τους Γιακούμπ και Εβρενός – ή κατ' άλλους από τον Τιρμουτάς Πασά – ενώ κατευθύνονταν προς το Άργος ληλάτησαν την Αττική. Γιά την ακριβή χρονολογία αυτού του γεγονότος έχουν επικρατήσει δύο απόψεις. Η μία υποστηρίζει ότι οι Οθωμανοί έφτασαν στην Αττική γύρω στο 1392 και η άλλη το 1397. Παράλληλα από την περίοδο αυτή (1394;) οι δούκες της Αθήνας φαίνεται ότι πλήρωναν και φόρο υποτελείας στους Οθωμανούς. Τεκμήριο πρώιμης οθωμανικής επίθεσης στην Αττική αποτελεί και ένα χειρόγραφο μέλους οικογένειας της Ζακύνθου με αθηναϊκή καταγωγή που φέρει τη χρονολογία 1405 και στο οποίο διαβάζουμε πως οι γονείς του συντάκτη είχαν μεταναστεύσει από την Αθήνα «...βλέποντας τον Αγαρηνόν πως ερχόμενος κουρσεύη τους ομοπίστους μας χριστιανούς».

Μιά σειρά από πολιτικά γεγονότα και πολεμικές επιχειρήσεις, που αναφέρονται στη φάση της προχωρημένης Βυζαντινής φεουδαρχικής αποσύνθεσης, στον 14ο και τις αρχές του 15ου αι., όταν το μέγεθος της κατακτητικής δύναμης των Φράγκων και των Οθωμανών ρυθμιζόταν από την πάλη των Βυζαντινών ηγεμόνων με τους ντόπιους φεουδάρχες, είχαν επιτρέψει την εγκατάσταση στα εδάφη της νότιας Ρούμελης και του Μοριά σε πατριαρχικά οργανωμένες φάρες Αρβανιτών. Ο σκληροτράχηλος και ετοιμοπόλεμος χαρακτήρας των τελευταίων, τους έδινε τη διπλή ιδιότητα, του ικανού πολεμιστή και του άοκνου καλλιεργητή της γης. Γιά τον λόγο αυτόν, οι προσκλήσεις εγκατάστασής τους στα διάφορα εδάφη από τους εκάστοτε "δυνατούς" περιέκλειαν γιά τους πρώτους, πολύ ευνοϊκούς όρους φεουδαρχικής

εκμετάλλευσης – κάτι, άλλωστε, που εξηγεί και την ευκολία μετακίνησής τους από την μία περιοχή στην άλλη, χωρίς να τίθεται και ιδιαίτερο πρόβλημα” εθνικής συνείδησης” –λόγω της καταγωγής / προέλευσής των– σ’ αυτές τις ευκαιριακές συμμαχίες. Την κάθοδο των Αρβανιτών στον νότιο Ελλαδικό χώρο μπορεί κανείς να παρακολουθήσει ξεκινώντας από τις δύο βασικές εποικίσεις που έγιναν στην Πελοπόννησο, η μία στα 1350, που προκάλεσε ο Δεσπότης του Μοριά Μανουήλ Καντακουζηνός, (με άγνωστο, αλλά πάντως σημαντικό αριθμό Αρβανιτών), και η άλλη στα 1405, από τον Θεόδωρο Παλαιολόγο (10.000 Αρβανίτες). Στην περιοχή της Αττικής το Αρβανίτικο στοιχείο είχε κάνει την παρουσία του, ήδη από το 1383, μπαίνοντας στην υπηρεσία των Καταλανών της Αθήνας, ύστερα από πρόσκληση του νοτάριου της πόλης Δημήτρη Ρέντη –Αρβανίτη κι αυτού– πεθερού του Νέριου Ατζαϊόλη. Ο τελευταίος, τέσσερα χρόνια πριν (ευρισκόμενος επί κεφαλής των Φλωρεντινών δυναστών της πόλης) καταλάβει το Δουκάτο της Αθήνας, είχε φροντίσει να "προνοιάσει" Αρβανίτες στην Κορινθία.

Το μπτρώο (defter) του 1506 είναι η πρώτη πηγή αξιόπιστων πληροφοριών για τον αριθμό των Αλβανών εποίκων και την επιβίωση του Ελληνικού αγροτικού πληθυσμού. Ένα παλαιότερο μπτρώο (defter), το Maliyeden Mudevner 66 από το 1466-67, δίνει λεπτομέρειες για την Κεντρική Ελλάδα, αλλά δεν περιέχει τη διοικητική περιοχή (kaza) της Αττικής Μεσογείων.

Έμμεσα, το μπτρώο (defter) του 1506 δίνει την εντύπωση του βαθμού της μείωσης του πληθυσμού της Αττικής το 1400 περίπου. Εκτός από λίγα χωριά γύρω από την πόλη των Αθηνών, η Αττική πρέπει να είχε σχεδόν ερημωθεί το 1400. Η εκτεταμένη καταστροφή φαίνεται και από τη δυσαναλογία ανάμεσα στον αγροτικό και τον αστικό πληθυσμό.

Στην Οθωμανική Αυτοκρατορία ο μόνος επίσημος διαχωρισμός των υπηκόων του σουλτάνου ήταν βάσει της θρησκείας τους. Όλοι ήταν Οθωμανοί, αφού ζούσαν υπό το οθωμανικό στέμμα. Όπως αναφέρει και ο Donald Quataert, την εποχή εκείνη εθνοτικοί όροι συχνά χρησιμοποιούνταν για να περιγράψουν κάτι που στην πραγματικότητα ήταν θρησκευτική διαφορά. Έτσι όπως πολύ εύστοχα επισημαίνει ο Ηρακλής Μήλλας, "οι τουρκόφωνοι και οι άλλοι λαοί του οθωμανικού κράτους επέλεγαν μία σειρά από θρησκευτικές, φυλετικές, νομαδικές, εθνοτικές, γλωσσικές κ.ά. ταυτότητες για να προσδιοριστούν".

Έλληνες: Οι Έλληνες αποτελούσαν την πλειοψηφία. Ήταν χωρισμένοι σε τάξεις, οι οποίες φαίνεται να ήταν 3 ή 4. Ο Καμπούρογλου διακρίνει 4: **α)** τους άρχοντες, τα μέλη δηλαδή των ευπορότερων οικογενειών. Ήταν κυρίως ιδιοκτήτες μεγάλων κτημάτων τα οποία ενοικίαζαν, ενώ κάποιοι από αυτούς ασχολούνταν με το εμπόριο. Από αυτή την τάξη προέρχονταν οι δημογέροντες, αλλά και αρκετοί κληρικοί, **β)** τους νοικοκυραίους, που σύμφωνα με τον Καμπούρογλου ζούσαν από τα κτήματά τους τα οποία "αν μη ιδιοχειρώς, πάντως όμως αυτοπροσώπως εκαλλι-

έργουν". Από τα γραπτά του Σκουζέ, επίσης, φαίνεται ότι η τάξη αυτή ασχολούνταν και με τη βιοτεχνία και το εμπόριο. Ο πατέρας του και ένας παππούς του ήταν σαπωναποιοί, ενώ ο άλλος παππούς του έμπορος. Γιά την οικογένειά του έγραφε ότι "έχαιρον υπόληψιν, είχαν κτήματα και χρήματα". Τέλος στην τάξη αυτή μπορούσε να συναντήσει κανείς και ξεπεσμένες αρχοντικές οικογένειες, **γ)** τους παζαρίτες, οι οποίοι ήταν έμποροι καθώς και τεχνίτες οργανωμένοι σε συντεχνίες. Πάντως ακόμα και ο Καμπούρογλου πιστεύει ότι η διάκρισή τους από τους νοικοκυραίους ήταν μάλλον ασαφής, έτσι ώστε να μπορούμε να τους θεωρήσουμε ως μία τάξη με δύο κατηγορίες, **δ)** τους ξωτάρηδες, που ήταν οι φτωχοί καλλιτεργνητές κτημάτων και κήπων στα προάστια της Αθήνας. Κατώτεροι των ξωτάρηδων θεωρούνταν μόνο οι χωριάτες, οι κάτοικοι των χωριών της Αττικής. Από την άλλη μεριά, ο Καρύδης στην εργασία του υποστηρίζει ότι με βάση τον κεφαλικό φόρο που πλήρωναν οι μη μουσουλμάνοι, υπήρχε διάκριση σε 3 τάξεις: α) τους πλούσιους (ashab-i-mal) β) τους μεσαίου εισοδήματος (moutevasiti el-hale) και γ) τους φτωχούς (foukara-i mentemele). Την άποψή του αυτή την στηρίζει στις αναφορές του Sibthorp για 3 κατηγορίες φορολογουμένων, σε έγγραφα του πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως προς τον μητροπολίτη Αθηνών που κάνουν λόγο για 3 κλίμακες προικοδοσιών αλλά και σε κώδικα του Τουρκικού Αρχείου Ηρακλείου Κρήτης όπου και εκεί η διαίρεση είναι σε 3 τάξεις.

Τούρκοι: "τα τούρτζικα σπίτια ήταν τα ήμιση συσσωματωμένα και τα άλλα ήμιση περιπλεγμένα με τα χριστιανικά". Χαρακτηριστικό των τουρκικών οικογενειών ήταν ότι είχαν επηρεαστεί πάρα πολύ από τις ελληνικές συνθήκες και την ελληνική γλώσσα, σε σημείο μάλιστα που ο Guillet, έφτασε να υποστηρίζει πως "το μεγαλύτερο μέρος των μωαμεθανών στην Αθήνα δεν μιλάει κάτι άλλο από ελληνικά, ελλείψει εμπορίου με τους Τούρκους έξω".

Αλβανοί: Μαζικές εγκαταστάσεις αλβανικών πληθυσμών στην Αττική μαρτυρούνται ήδη από τα μέσα του 14ου αιώνα όταν ο βασιλιάς της Σικελίας και δούκας της Αθήνας Φρειδερίκος Γ' (1355-1377) τους επέτρεψε να εγκατασταθούν εκεί ατελώς για 2 χρόνια ώστε να αυξηθεί ο πληθυσμός της περιοχής. Παράλληλα, το 1383 οι Καταλανοί, διοικούντος του Philip Dalmau, επεδίωξαν την εγκατάσταση πληθυσμών αλβανικής καταγωγής στην Αττική ώστε να προστατέψουν την επικράτεια τους από τις επιδρομές των Οθωμανών. Από τότε λοιπόν, βρίσκουμε φάρες των Λιόσηδων και των Μазαρακαίων εγκατεστημένες στο Κατάδεμα με σκοπό τη φύλαξη του λεκανοπεδίου από τους δρόμους της Ελευσίνας και της Φυλής, ενώ φάρες των Μαλακασαίων εγκαταστάθηκαν στα ανατολικά, στην είσοδο της Αττικής από το διάσελο μεταξύ Πάρνηθας και Μαυροβουνίου. Λίγα χρόνια μετά, γύρω στο 1418-1420, επί διακυβέρνησης του Antonio Acciaïoli (1394-95 και 1402-1435), είχαμε εγκατάσταση Αλβανών για πρώτη φορά στα Μεσόγεια με στόχο την προστασία του δουκάτου από τους Βενετούς της Εύβοιας. Αλλά και αργότερα, επί

οθωμανικής διοίκησης, κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1570 ο Μουράτ Γ' (12/12/1574 – 15/1/1595) προχώρησε σε μετακινήσεις πληθυσμών από στρατιωτικούς μισθοφόρους των Βενετών (των λεγόμενων γκαγκκαρέων), οι οποίοι κατά βάση ήταν αλβανικής καταγωγής, από την Πελοπόννησο προς την Αττική (τότε εγκαταστάθηκαν και κοντά στην Αθήνα: Μενίδι, Κουκουβάουνες) και τα νησιά του Σαρωνικού και του Αιγαίου. Έτσι λοιπόν συνολικά είχαμε αρβανιτοχώρια που βρισκόταν στα περάσματα προς την Αττική και στα Μεσόγεια, αλλά και αρβανιτικούς οικισμούς στην άμεση περιφέρεια της Αθήνας (Λιόσια, Καματερό, Χασιά κ.α.)

Η περίοδος από το 1456 έως τις αρχές του 17ου αιώνα

Ο τρόπος διοίκησης της Αττικής κατά τα πρώτα χρόνια μετά την κατάκτησή της δεν είναι καθόλου ξεκάθαρος. Οι πληροφορίες που έχουμε στη διάθεσή μας είναι ελάχιστες, αλλά κι αυτές αντικρουόμενες μεταξύ τους. Έτσι είναι αδιευκρίνιστο αν οι πρόσοδοι της Αττικής εντάχθηκαν εξολοκλήρου ή εν μέρει στο τιμαριωτικό σύστημα (υπό τη διαχείριση δηλαδή κάποιου ζαΐμ/σούμπαση ή σαντζάκμπε), στα χασία του σουλτάνου ή κάποιου υψηλόβαθμου αξιωματούχου, ή αποτέλεσαν βακουφική ιδιοκτησία.

Το διοικητικό καθεστώς της ΑΤΤΙΚΗΣ συνεχίζει να μην είναι πολύ ξεκάθαρο και κατά τον 16ο αιώνα. Ο Γιαννόπουλος, βασισμένος σε κατάστιχα του πρώτου μισού αυτού του αιώνα, αναφέρει ότι οι αλυκές, το λιμάνι και γενικά οι πρόσοδοι της Αττικής αποτελούσαν, τουλάχιστον για κάποια χρόνια, αυτοκρατορικό χασί (χασ-ι κουμαγιούν), πράγμα που σημαίνει ότι τα έσοδα της Αττικής πήγαιναν απ' ευθείας στον σουλτάνο. Στα χρόνια του Σουλεϊμάν Α' του Μεγαλοπρεπούς (22/9/1520 – 6/9/1566) σύμφωνα με κατάστιχα του 1526-1528 οι πρόσοδοι της Αττικής ανήκαν στα χασία του μεγάλου βεζίρη Παργκάλι Ιμπραήμ πασά (1523-1536). Εκεί στηρίζονται οι μαρτυρίες για προνόμια στους Αθηναίους; Ίσως, αφού η απευθείας εξάρτηση από την κεντρική εξουσία σίγουρα μείωνε τον έλεγχο και την πίεση προς τους φορολογούμενους.

Τον 16ο αιώνα στην Αττική σημειώθηκε αύξηση του πληθυσμού που ως γνωστό συνέβαινε σχεδόν σε όλη την Ευρώπη. Το ετήσιο ποσοστό αύξησης μεταξύ 1506 και 1570 ήταν υψηλό για το διάστημα και τον τόπο στον οποίο αναφερόμαστε (1,44%). Τα Ελληνικά χωριά είχαν πολύ υψηλότερο ποσοστό αύξησης από τα Αλβανικά χωριά, 1,35% ετησίως έναντι 0,67%. Ίσως έπαιξε ρόλο η ύπαρξη ή η απουσία υγιεινής.

Είναι αξιοσημείωτο πως τα Ελληνικά χωριά είχαν κατά πολύ υψηλότερο ποσοστό χήρων από τα Αλβανικά. Αυτό ανακλά το διαφορετικό μοντέλο γάμου ανάμεσα στις δύο κοινωνίες, παρά ένα υψηλότερο ποσοστό θνησιμότητας στους Έλληνες άνδρες. Οι Ελληνίδες χήρες συνήθως δεν ξαναπαντρεύονταν, σύμφωνα με τις

επιπαγές των παλιών παραδόσεων, αλλά οι Αλβανίδες παντρεύονταν. Για τα Ελληνικά χωριά το ποσοστό χήρων ήταν 8,65% το 1506 και 5,20% το 1570, ενώ για τα Αλβανικά 5,60% το 1506 και 5,45% το 1570. Το υψηλότερο ήταν στην Αθήνα, 9,40% το 1570. Αυτό δεν οφειλόταν μόνο στο παραδοσιακό Ελληνικό μοντέλο γάμου που αναφέρεται παραπάνω, αλλά και στο υψηλό ποσοστό θνησιμότητας στις πόλεις. Τον 16ο αιώνα η Αθήνα ήταν πράγματι μία Ελληνική πόλη με μία μικρή ομάδα Μουσουλμάνων μόνο (56 νοικοκυριά πολιτών το 1570) και λίγους Αλβανούς.

Το υψηλό ποσοστό πληθυσμιακής αύξησης σε μια σχετικά μη εύφορη περιοχή όπως η Αττική σύντομα επηρέασε την παραγωγή τροφίμων. Παρόλο που το κρασί, το ελαιόλαδο, το βαμβάκι και η εκτροφή αμνών αναπτύχθηκαν σημαντικά και ορισμένες φορές σε θεαματικό επίπεδο, η παραγωγή σιταριού και κριθαριού υπολειπόταν, ακόμα και μειωνόταν. Παρόλα αυτά, έως το 1570 τα Αττικά χωριά ζούσαν ακόμη καλά. Η συνολική αξία της παραγωγής τους και από εκεί και πέρα το εισόδημα ανά νοικοκυριό αυξήθηκε σημαντικά μεταξύ 1506 και 1570. Αυτή η αύξηση προκλήθηκε από μία σταθερή αύξηση τιμών στα τρόφιμα, πρώτα στο σιτάρι ίσως εν μέρει προκληθείσα από την αυξανόμενη ζήτηση στη διεθνή αγορά, κυρίως στην Ιταλία, που είχε φτωχή παραγωγή σιταριού.

“Είναι πενιχρότατες οι πηγές σχετικά με την κατάκτηση της Αττικής από τους Τούρκους και δεν έχουμε καμμία πληροφορία για την στάση που ετήρησαν οι Αρβανίτες της Αττικής στην ιστορική εκείνη περίπτωση”. Μπορούμε επομένως, μέχρις ότου υπάρξουν αντίθετες προς αυτό ενδείξεις, να υποθέσουμε ότι όχι μόνον οι Αρβανίτες της εποίκησης του 1540 και 1571-79, αλλά και εκείνοι του 15ου αι., συνιστούσαν στην Αττική, τις πρώτες δεκαετίες της Οθωμανικής κατάκτησης, ένα ακμαίο παραγωγικό στοιχείο.

Ο Μπίρης αναφέρει ότι αρβανίτες εποικιστές των χωριών της Αττικής, είτε εξολοθρεύτηκαν από τον στρατό του Ομάρ, στα 1456, είτε, για να σωθούν από τη σφαγή και την αιχμαλωσία, αναγκάστηκαν "να πάρουν τις οικογένειές τους και να φύγουν από την χώρα".

Ο τόκος των δανείων των Τούρκων προς τους Αρβανίτες έφτανε το 30 ή και 40 τοις εκατό τον χρόνο. Η αδυναμία εξόφλησης αυτών των δανείων, λόγω των συνεχών χρεώσεων, μετέβαλαν, σταδιακά τους πρώην ανεξάρτητους καλλιεργητές σε κολλήγους — εργάτες γης, κατάσταση που την χαρακτήριζε τόσο η απώλεια των δικαιωμάτων νομής της καλλιεργήσιμης γής, όσο και, κύρια, η μεγαλύτερη φεουδαρχική εκμετάλλευση.

Το ότι στα μέσα του 17ου αιώνα, "τα δύο τρίτα των χωραφιών των Αρβανιτών έχουν πέσει στα χέρια των Τούρκων, οι οποίοι διατηρούν ως εργάτες τους Αρβανίτες που ήσαν προηγουμένως σ' αυτά κύριοι" είναι κάτι που εξηγείται μέσα από την απώλεια, από τους Αρβανίτες, του δικαιώματος νομής εκείνων των χωραφιών

που είχαν υποθηκευτεί σε Τούρκους. Οι έκτακτες φορολογικές επιβαρύνσεις του παραγωγικού πληθυσμού, που αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό του 17ου αιώνα στο σύνολο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, συνδυασμένες με την σε χρήμα, κυρίως, απόδοση της γαιοπροσόδου, οδηγούσαν, στα πλαίσια μιας ανεπτυγμένης οικονομίας χρήματος, στην υποθήκευση παραγωγικών μέσων.

Η Οθωμανική φεουδαρχική τάξη, που ενδιαφερόταν για συγκέντρωση χρημάτων και μόνο (στοιχείο πάνω στο οποίο θα βασίσει αυτή αργότερα τον παρασιτικό της χαρακτήρα, στο κυνήγι γιά την εξαγορά αξιωμάτων και *muğataa*), ευνόησε και ενίσχυσε την ανάπτυξη των εμπορικών κέντρων. Το εισόδημα που απορροφούσε από τις πόλεις ήταν, σχεδόν, διπλάσιο εκείνου της υπαίθρου. Εντούτοις, στη διάρθρωση της αγροτικής οικονομίας στήριξε τη στρατιωτική και πολιτική της κυριαρχία. Έχει υπολογιστεί ότι 8 ή 16 κάτοικοι της υπαίθρου έπρεπε να εργάζονται γιά να θρέψουν 1 κάτοικο της πόλης.

Από δημοσιευμένα αρχεία της Βενετίας προκύπτει ότι το τέλος του 16ου αι. πλούσιοι Αθηναίοι μετείχαν ενεργά στις εμπορικές ανταλλαγές Αθήνας και Βενετίας. Στον φάκελο 11654, του συμβολαιογράφου Μαρίν Ρενιέρ, με ημερομηνία 1η Δεκεμβρίου 1592, σώζεται αντίγραφο από το ελληνικό πληρεξούσιο που είχαν συντάξει οι Αθηναίοι έμποροι Νικόλαος Σακκάς, Δημήτριος Μπουκλίτσας και Νικόλαος Πέπτας, στην Αθήνα, στις 11 Σεπτεμβρίου του 1589, ορίζοντες τον Αρχιεπίσκοπο Φιλαδελφείας Σεβήρον, κάτοικο Βενετίας, διαιτητή της οικονομικής τους διαφοράς, που ανήρχετο στο εξαιρετικά μεγάλο ποσό των 2.861 δουκάτων, 6 λιρών και 4 σολδίων. Στα 1673 σε δηλωτικό εμπορευμάτων που φορτώθηκαν στη Βενετία με προορισμό την Αθήνα, εμφανίζονται “εν Βενετία, οι κύριοι Μιχαήλ Περούλης και Σία”, Μιχαήλ Λίμπονας, Χριστόφορος Πεννητάρης, κ.ά. να στέλνουν αυτά τα εμπορεύματα, “εις παραλαβήν” Δημητρίου Περούλη, Δημητρίου Κορδικά και Ιωάννου Ροΐδη, αντίστοιχα. Ο Δημήτριος Περούλης, όμως, στην Αθήνα, αφενός ήταν αδελφός του εν Βενετία Μιχαήλ Περούλη, αφετέρου γνωρίζουμε από διάφορα έγγραφα, ότι περιλαμβάνετο στον κατάλογο των επιτρόπων της πόλης. Το ίδιο συνέβαινε και με τον Γιαννάκη Λίμπονα, αδελφό του εν Βενετία, επίσης, Μιχαήλ Λίμπονα. Πολύ χαρακτηριστικά, μάλιστα, ο Δημήτριος Περούλης και ο Γιαννάκης Λίμπονας, ήσαν πρωταίτιοι της κίνησης, στην Αθήνα, του να μην πληρώνουν οι έμποροι, αδελφοί τους, τα οφειλόμενα στον πρόξενο της Βενετίας δικαιώματα, στα ναυλωνόμενα εμπορεύματα. Από την ίδια οικογένεια των Περούληδων προερχόταν ο “εν Βενετία Αθηναίος εκλαμπρότατος Κόμης Σπυριδων Περούλης, με χρήματα του οποίου είχε σπουδάσει, εν Βενετία, ο Ιωάννης Πατούσας, που γεννήθηκε στην Αθήνα το 1680, και εξέδωκε στην Βενετία, το 1710, την “Φιλολογική Εγκυκλοπαίδεια”, ενώ, ένα άλλο του έργο, “Σύναξις Κανόνων τινων” (Βενετία, 1706), το αφιέρωσε στον Αθηναίο πρόκριτο Βερνάρδο Μακόλα.

Το πολιτικό αξίωμα των εμμίσθων αντιπροσώπων της χριστιανικής κοινότητας, στις βασικές υποχρεώσεις του οποίου ήταν η κατανομή και η είσπραξη των φόρων, και η διευθέτηση των οικονομικών διαφορών ανάμεσα στα μέλη της κοινότητας, ανειδίκετο, σχεδόν κληρονομικά, σε άτομα που προήρχοντο “εκ τινων αρχαίων μεγάλων οικογενειών ... και ιδίως εκ μεγάλων γαιοκτημόνων και ενοικιαστών της νέας εποχής, ετέρωθεν δε εκ προσώπων κτησαμένων μεταγενεστέρως δύναμιν, ως πρακτόρων του δημοσίου ταμείου, διερμηνέων, γραμματέων, ιατρών των εν Ελλάδι οικούντων Οθωμανών, κτλ...” (Ν. Μοσχοβόκη, *Το εν Ελλάδι Δημόσιον Δίκαιον*).

Ο συνδυασμός της πληθυσμιακής αύξησης και των περιορισμένων γεωργικών δυνατοτήτων δηλώνει ότι η Αττική, προς το τέλος του 16ου αιώνα, όδευε αργά προς την υπαρξιακή κρίση. Πλέον αυτού, επήλθε η Οθωμανική οικονομική κρίση τον 16ο με αρχές 17ου αιώνα που θα έπληττε την Αττική δριμύτερα από ό,τι άλλες περιοχές. Όταν το 1675-76 ο Jacob Spon και ο George Wheeler επισκέφθηκαν την Αττική, δεν υπήρχαν 55 χωριά όπως το 1570, αλλά 45, 13 εκ των οποίων ήταν εντελώς, ή σχεδόν εντελώς, ερειπωμένα.

Πιο αναλυτικές πληροφορίες για τη μετανάστευση από την Αττική στο πιο εύφορο βόρειο μέρος του νομού (sandjak) βρίσκονται στο μπτρώ (defter) Μ.Μ. 114.861 στο Αρχείο Πρωθυπουργίας (Basbakanlik Arsivi) του 1087 (1677-78). Σε αυτό το μικρό μπτρώ (defter) απαριθμούνται 432 νοικοκυριά από διάφορα χωριά της διοικητικής περιοχής της Αττικής που τα προηγούμενα 20 χρόνια είχαν μετακινηθεί στα βόρεια, όλα αναφερόμενα με το όνομα και πατρώνυμο και με το χωριό από το οποίο κατάγονταν. 133 νοικοκυριά είχαν μετακινηθεί στην περιοχή ΕΥΒΟΙΑΣ και 290 στην εύφορη περιοχή των Θηβών.

Ακόμα και εάν η έντονη υποτίμηση του αργυρού νομίσματος (akce) μετά το 1585 λαμβάνεται υπόψη, η οικονομική αύξηση είναι υψηλή. Εξάλλου, σύμφωνα με το ίδιο μπτρώ, ένας επίσιος έκτακτος φόρος (avariz) 80 αργυρών νομισμάτων (akce) ανά νοικοκυριό προστέθηκε στον φόρο. Όλο και περισσότερο, οι αγρότες έπρεπε να δανείζονται χρήματα για να πληρώνουν τους φόρους τους, με επιτόκιο 30 έως 40%, σύμφωνα με τα αρχεία της Μονής Πετράκη. Δεν υπήρχε γη για να αυξήσουν την παραγωγή σιταριού τους, βασική τροφή ανά τα έτη, και η μόνη εναλλακτική ήταν ο θάνατος, η επανάσταση, ή ο εποικισμός. Στην περίπτωση της Αττικής, οι περισσότεροι φαίνεται ότι κατέφυγαν στη λύση του εποικισμού.

Ειδικά για τη γλωσσική αφομοίωση, θα έπρεπε, σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση, να επικρατήσει η γλώσσα του τόπου, αφού αυτήν μιλούσε η μεγάλη μάζα του λαού και αυτήν είναι πάντα αναγκασμένος να μάθει ο πάροικος. Ο νόμος όμως αυτός, που ίσχυσε στην Ελλάδα για άλλους παροίκους και για τους Τούρκους ακόμη, που αποτελούσαν μειονότητα απέναντι του ελληνικού πληθυσμού, ίσχυσε λιγότερο για τους Αρβανίτες. Εκτός από την κλειστή οικογενειακή τους συνοχή, και από τον συντηρητικό γενικά χαρακτήρα τους, αντέδρασαν σ' αυτό και

άλλοι αντικειμενικότεροι παράγοντες. Ο Κωνστ. Άμαντος, εξετάζοντας το φαινόμενο αυτό, γράφει: “Οι λόγοι διά τους οποίους ηπτάται η ελληνική υπό αλβανικής, είναι πολλοί: 1) Ο γραμματικός πλούτος της ελληνικής την καθιστά δύσκολον εν συγκρίσει προς την απλότητα της αλβανικής. 2) Το περίφημον εμπορικόν πνεύμα του Έλληνος τον κάμνει να προσαρμόζεται προς τας ανάγκας και να μανθάνη την γλώσσαν των ξένων. 3) Η έλλειψις κρατικής επιβολής και εθνικού ακόμη εγωισμού”. Έτσι η κοινή αρβανίτικη γλώσσα που προέκυψε και μιλιόταν στις περιοχές του εποικισμού τους ήταν πιά, από τον 19ο αιώνα και πέρα, ένα ιδίωμα της πραγματικής αρβανίτικης, γεμάτο λέξεις και εκφράσεις ελληνικές, παραμορφωμένες και στρωμένες στη δική της γραμματική και στο δικό της τυπικό.

Ένας άλλος λόγος, άσχετος προς τους φυσικούς παράγοντες, που έκανε τους Έλληνες κατοίκους των περιοχών στις οποίες ζούσαν και Αρβανίτες, να μάθουν αρβανίτικα κατά την εποχή της τουρκοκρατίας, ήταν η ανάγκη να υποκρίνονται τους Αρβανίτες μπροστά στους Αλβανούς εισπράκτορες των φόρων, για να έχουν και αυτοί την εύνοια που έδειχναν εκείνοι στους ομογλώσσους τους. Ο Διονύσιος Σουρμελής γράφοντας για την επίπλαστην αυτήν αφομοίωση, μας δίνει τις εξής αξιόλογες πληροφορίες: “Προσέτι δε, επειδή οι διοριζόμενοι παρά του Βοϊβόνδα επιστάται εις την σύναξιν του δικαιώματος της δεκαετίας ήσαν ως επί το πλείστον Τουρκαλβανοί, οι κάτοικοι των χωρίων, καθό γεωργοί άπαντες, διά να έχωσι τας σχέσεις αυτών, και να οικειώνται μετ’ αυτών επί το συμφέρον, ηναγκάζοντο να εξαλβανίζωνται κατά πάντα”.

Η σύγχρονη Ελληνική ιστοριογραφία συνήθως παρουσιάζει τον 16ο αιώνα ως το ναδίρ της Ελληνικής δημογραφίας στην οποία οι πεδιάδες είχαν εγκαταλειφθεί γιά τα βουνά προκειμένου να ξεφύγουν από την Οθωμανική καταδυνάστευση. Αυτή η εικόνα δεν επιβεβαιώνεται από τα Οθωμανικά οικονομικά μητρώα και την απογραφή. Αντιθέτως δείχνουν τον 16ο αιώνα ως μία ασυνήθιστα μακρά περίοδο ανάκαμψης. Η περίπτωση της Αιτικής δείχνει πόσο επικίνδυνο είναι να προβάλει κανείς καταστάσεις μεταγενέστερης, πιο γνωστής περιόδου σε παλαιότερη για την οποία ήταν λιγότερο γνωστή. Από τα μητρώα που διατηρούνται στην Κωνσταντινούπολη και την Άγκυρα αναδύεται σιγά σιγά μία πιά ρεαλιστική εικόνα του 16ου αιώνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αποστόλου Ε. Βακαλόπουλου, *Ιστορία του νέου Ελληνισμού*
Κώστα Η. Μπίρη, *Αρβανίτες οι Δωριείς του νεώτερου Ελληνισμού*
Δημητρίου Γρ. Καμπούρογλου, *Μνημεία της ιστορίας των Αθηναίων*
Βέρα Μουταφτσίεβα, *Αγροτικές σχέσεις στην Οθωμανική Αυτοκρατορία (15ος – 16ος αι.)*

- Δημήτρη Νικ. Καρύδη, *Πολεοδομικά των Αθηνών της Τουρκοκρατίας*
 Φερδινάνδου Γρηγοροβίου, *Μονογραφία*
 Γεωργίου Φίνλεν, *Ιστορία της Τουρκοκρατίας και της Ενετοκρατίας στην Ελλάδα*
 Στέλιος Α. Μουζάκης, *Σχεδιάγραμμα ιστορίας χωριών λεκανοπεδίου Αττικής*
 Μαρία Μιχαήλ-Δέδε, *Οι Έλληνες Αρβανίτες*
 Κυριάκου Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα 333 μ.Χ.-1700 μ.Χ.*
 Γεωργίου Πάλλη, *Τοπογραφικά του Αθηναϊκού πεδίου κατά τη μέση Βυζαντινή περίοδο (9ος-12ος αι.)*
 Κομίνης Μάρκος, *Η Αθήνα κατά τα τελευταία χρόνια της Οθωμανικής διοίκησης (18ος-19ος αι.)*
 Χρυσούλα Γ. Κοντογεωργοπούλου, *Η Αττική κατά την πρώιμη και μέση Βυζαντινή περίοδο (324-1204)*
 Αλέξανδρος Ηρ. Γέροντα, *Οι Αρβανίτες της Αττικής*
 Φέρντιναντ Γκρεγκορόβιους, *Μεσαιωνική ιστορία των Αθηνών*
 Σπύρος Κασελίμης, *Αρβανίτες, Μύθοι και πραγματικότητα*
 Επαμειν. Κ. Στασινόπουλου, *Ιστορία των Αθηνών*
 Τρύφωνος Ε. Ευαγγελίδου, *Η παιδεία επί Τουρκοκρατίας*
 Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, *Ιστορία της Ελλάδος*
 Γεωργίου Χατζησωτηρίου, *Ιστορία της Παιανίας και των ανατολικά του Υμηττού περιοχών*
 Γεωργίου Χατζησωτηρίου, *Το 1821 οι Μεσογειίτες και ο Γιάννης Ντάβαρης*
 Μαρία Μιχαήλ-Δέδε, *Αττικά Μεσογειίτικα επίκεντρο το Κορωπί*
 Κώστα Η. Μπίρη, *Τα Αττικά του Εβλία Τσελέμμη*

Ονόματα υπόχρεων φόρου από κατάστιχο αβαρίζ 17^{ου} αιώνα

A/A	Μεταγραφή από οθωμανικό κατάστιχο	Ελληνική μετάφραση		
1	Andon	Manseğo	Αντώνης	Μανθέος
2	Todor	Petro	Θεόδωρος	Πέτρος
3	Nikolo	Pirat?on	Νικολός	Περατινός (?)
4	Apostol	Petro	Απόστολος	Πέτρος
5	Dirkya	Todor	Δρακιάς	Θεόδωρος
6	Mitro	Duna	Μίτρος	Ντούνης
	Yekün-i hane	27	Σύνολο νοικοκυριών	27
	Yalnız yeğirmi yedi haneha		Αποκλειστικά 27 νοικοκυριά	
	Karye-i F?ila		Χωριό Φίλια	
1	Nikola	İstefa	Νικόλας	Στέφανος
2	Dimo	İstefa	Δήμος	Στέφανος
3	Dr?uti	Yöka	Δρούτης (;)	Γιόκας
4	Yorğo	Yöka	Γιώργος	Γιόκας

5	Yʔanʔar	Lazar	Γιάνναρης (;)	Λάζαρος
6	Īstaki	Dimo	Στάθης	Δήμος
7	Dola	Dimo	Τόλιας	Δήμος
8	Nikola	Dimo	Νικόλας	Δήμος
9	Duka	Meliṣlo	Δούκας	Μελισσιός
10	Andryaki	Yerako	Ανδρεάκης	Γεράκος
11	Īstamad	Andryaki	Σταμάτης	Ανδρεάκης
12	Īstaki	Pepa	Στάθης	Πέπας
13	Dola	Pepa	Τόλιας	Πέπας
14	Īstefa	Pepa	Στέφανος	Πέπας
15	Mazi	Dimitri	Μάζης	Δημήτρης
16	Nʔakoz	Mazi	Νάκος (;)	Μάζης
17	Īstaki	Kondir	Στάθης	Κοντίρης
18	Dimo	Kondir	Δήμος	Κοντίρης
19	Īstamad	Īstaki	Σταμάτης	Στάθης
20	Petro	Īstaki	Πέτρος	Στάθης
21	Īstefa	Gini	Στέφανος	Γκίνης
22	Dola	Īstaki	Τόλιας	Στάθης
23	Yorḡo	Petro	Γιώργος	Πέτρος
24	Lala	Petro	Λάλας	Πέτρος
25	Nikola	Īstaki	Νικόλας	Στάθης
26	Nikola	Markoz	Νικόλας	Μάρκος
27	Miho	Yani	Μίχος	Γιάννης
28	Markoz	Duna	Μάρκος	Ντούνης
29	Lʔima	Dimo	Λίμας (;)	Δήμος
30	Pʔula	Mihal	Πούλος (;)	Μιχάλης
31	Andryaki	Petro	Ανδρεάκης	Πέτρος
32	Īstefa	Pepa	Στέφανος	Πέπας
33	Mʔilka	Suli	Μίλκας (;)	Σούλι
34	Īstaki	Gōka	Στάθης	Γκόκας
35	Dimo	Petro	Δήμος	Πέτρος
36	Īstefa	Mihal	Στέφανος	Μιχάλης
37	Nikola	Sideri	Νικόλας	Σιδέρης
38	Īstefa	Īstaki	Στέφανος	Στάθης
39	Īstoyan	Hiristo	Στοιγιάν	Χρήστος
40	Petro	Petro	Πέτρος	Πέτρος

41	Argiro	C?eriman	Αργυρός	(;)
42	dar Gini	Petro	Γκίνης	Πέτρος
43	Dominih?o	Petro	Δομίνικος	Πέτρος
44	Nikola	veled-i (o)	Νικόλας	υιός του προαναφερθέντος
45	Dimaki	Petro	Δημάκης	Πέτρος
46	Yorki	Yanı	Γιώργης	Γιάννης
47	Panayot	Todor	Παναγιώτης	Θεόδωρος
48	Drakya	Petro	Δρακιός	Πέτρος
49	Aly?a	Todor	Αλία (;)	Θεόδωρος
50	Dimo	Petro	Δήμος	Πέτρος
51	İstoyan	Petro	Στογιάν	Πέτρος
52	Drako	Simo	Δράκος	Σίμος
53	İstoyan	Hırsto	Στογιάν	Χρήστος
54	Marko	Görki	Μάρκος	Γιώργης
55	Todor	Petro	Θεόδωρος	Πέτρος
56	Dİmo	Yorĝo	Δήμος	Γιώργος
57	Pıraton?	Nikoca	Περατινός (;)	Νικουσίτας
	Yekiün-i hane	57	Σύνολο νοικοκυριών	57
	Yalnnız elli yedi haneha		Αποκλειστικά 57 νοικοκυριά	
	Karye-i Kursala		Χωριό Κουρσαλά	
1	Kosta	Marko	Κώστας	Μάρκος
2	Kosta	Meksa	Κώστας	Μέξας
3	Meksa	B?orla	Μέξας	Μπούρλα(;)
4	Gini	Maci	Γκίνης	Μάτσης
5	Andrya	Yovan	Αντρέας	Γιοβάν
6	Kosta	Hudo	Κώστας	Χούδος
7	Kosta	Kıça	Κώστας	Κίτσας
8	Yanı	Kosta	Γιάννης	Κώστας
9	Yanı	Onufra (;)	Γιάννης	Ονούφρης (;)
10	İstamad	Barc?a	Σταμάτης	Μπάρτσας (;)
11	Toma	Barc?a	Θωμάς	Μπάρτσας (;)
12	Onufri	Andrya	Ονούφρης (;)	Αντρέας
13	Dimo	İstefa	Δήμος	Στέφανος
14	Merkuri	Meksa	Μερκούρης	Μέξας
15	Yanı	Petro	Γιάννης	Πέτρος
16	Göka	papa	Γκιόκας	σοσός

17	Nikola	Petro	Νικόλας	Πέτρος
18	Doni	Petro	Ντούνης	Πέτρος
19	Kol	P?era	Κόλιας (:)	Πέτρος (:)
20	Nikola	Mihal	Νικόλας	Μιχάλης
21	B?oĝa	Sideri	Μπογάς (:)	Σιδέρης
22	L?ikos	Pirat?on	Λύκος (:)	Περατινός (:)
23	Mihal	Petro	Μιχάλης	Πέτρος
24	Kosta	Maci	Κώστας	Μάτσος
25	Göka	Riza	Γκικόκας	Ρίζος
26	Göka	Dimo	Γκικόκας	Δήμος
27	Göka	Meksa	Γκικόκας	Μέξας
28	Sideri	Göka	Σιδέρης	Γκικόκας
29	Mihal	Dimi	Μιχάλης	Δήμης
30	Göka	P?aguri	Γκικόκας	Παγούρης (:)
31	Germano	dülĝer	Γερμανός	χίστις
32	Yani	Morya	Γιάννης	Μοριά
33	Nikola	Andrya	Νικόλας	Αντρέας
34	Dimo	Petro	Δήμος	Πέτρος
35	Miha	Toma	Μίχας	Θωμάς
36	Y?an?ar	Nikola	Γιάνναρης (:)	Θωμάς
37	Nikola	İstefa	Νικόλας	Στέφανος
38	Lala	Todori	Λάλας	Θεόδωρής
39	Todora	Geka	Θόδωρας	Γκέκας
40	papa	Kosta		παπά-Κώστας
41	Dimo	Kosta	Δήμος	Κώστας
42	Pavlo	Petro	Παύλος	Πέτρος
43	Petro	Yani	Πέτρος	Γιάννης
44	Dimo	Göka	Δήμος	Γκικόκας
45	Dimo	Geka	Δήμος	Γκέκας
46	Nikola	Kica	Νικόλας	Κίτσας
47	Pavlo	Gini	Παύλος	Γκίνης
48	Göka	P?ura	Γκικόκας	Πούρας (:)
49	Göka	Petro	Γκικόκας	Πέτρος
50	Petro	papa	Πέτρος	παπα
51	Petro	Mihal	Πέτρος	Μιχάλης
52	Mihal	Mazi	Μιχάλης	Μάζης

53	İstoyan	Dimo	Στοιγάν	Δήμος
54	Diraka	Petro	Δρακιάς	Πέτρος
55	Todor	Draka	Θεόδωρος	Δράκος
56	Dimo	Yerako	Δήμος	Γεράκος
57	Hırsto	Petro	Χρήστος	Πέτρος
58	Todor	Dimo	Θεόδωρος	Δήμος
59	Apostol	Petro	Απόστολος	Πέτρος
60	Dayı	Dimo	Νταής (:)	Δήμος
61	Dimitri	Petro	Δημήτρης	Πέτρος
	Yekün hane	61	Σύνολο νοικοκυριών	61
	Yalnız altmış bir haneha		Αποκλειστικά 61 νοικοκυριά	
	Karye-i Markopulos		Χωριό Μαρκόπουλος	
1	Petro	Buya	Πέτρος	Μπούας
2	Luka	Petro	Λουκάς	Πέτρος
3	Luka	Buya	Λουκάς	Μπούας
4	Buya	Luka	Μπούας	Λουκάς
5	Luka	Mazi	Λούκας	Μάζης
6	Panayot	Luka	Παναγιώτης	Λουκάς
7	Buya	Nikola	Μπούας	Νικόλας
8	Yorĝo	Rizo	Γιώργος	Ρίζος
9	Rizo	Marko	Ρίζος	Μάρκος
10	Yorĝo	Marko	Γιώργος	Μάρκος
11	Mosko	Yanı	Μόσχος	Γιάννης
12	Nikola	Mena	Νικόλας	Μηνάς
13	Pepa	Mena	Πέπας	Μηνάς
14	C?uka	Pepa	Τσούκας (:)	Πέπας
15	Dola	C?uka	Τόλιας	Τσούκας (:)
16	Göka	Yorĝo	Γκιόκας	Γιώργος
17	Nikola	Yorĝo	Νικόλας	Γιώργος
18	Mart?i	Dimo	Μαρτίνς (:)	Δήμος
19	Argri	Dr?izi	Αργύρης	Δρίζης (:)
20	Dimo	İstefa	Δήμος	Στέφανος
21	Buya	Dola	Μπούας	Τόλιας
22	Yanı	Dimo	Γιάνης	Δήμος
23	Dola	Göka	Τόλιας	Γκιόκας
24	Argiro	Göka	Αργυρός	Γκιόκας

25	Ístoyan	P?aluka	Στοιγάν	Παλούκας (:)
26	Dimo	Todor	Δήμος	Θεόδωρος
27	Apostol	B?aluka	Απόστολος	
28	Argiro	Niko	Αργυρός	Νίκος
29	Ístoyan	Todor	Στοιγάν	Θεόδωρος
30	Petro	Nikola	Πέτρος	Νικόλας
	Yekün-i hane	30	Σύνολο νοικοκυριών	30
	Yalnız otuz haneha		Αποκλειστικά 30 νοικοκυριά	
	Karye-i Kokla		Χωριό Κόκλα	
1	Yorĝo	Kosta	Γιώργος	Κώστας
2	Toma	Yorĝo	Θωμάς	Γιώργος
3	Dola	Yorĝo	Τόλιας	Γιώργος
4	İburc?a	Kalafat?	Μπούριτζης (:)	Καλαφάτης (:)
5	Ístamad	Petro	Σταμάτης	Πέτρος
6	Lazari	Mekşa	Λάζαρης	Μέξας
7	Mekşa	Lazari	Μέξας	Λάζαρης
8	Lala	Markori	Λάλας	Μερκούρης
9	Dimo	Toma	Δήμος	Θωμάς
10	Pepa	Toma	Πέπας	Θωμάς
11	Pepa	Nikola	Πέπας	Νικόλας
12	Ístefa	Pepa	Στέφανος	Πέπας
13	Dimo	Haykal	Δήμος	Χαικάλης
14	Yorĝi	Dimo	Γιώργης	Δήμος
15	Nikola	Dimo	Νικόλας	Δήμος
16	Ístefa	Politi	Στέφανος	Πολίτης
17	Dimo	Politi	Δήμος	Πολίτης
18	Lala	Politi	Λάλας	Πολίτης
19	Nikuşa	Ç?uka	Νικουσίας	Τζήκας
20	M?art?i	Yani	Μάρτης (:)	Γιάννης
21	B?aka	Dimo	Μπάκας	Δήμος
22	Nikola	B?aka	Νικόλας	Μπάκας
23	Yanari	Andrya	Γιάνναρης (:)	Αντρέας
24	Pavlo	Petro	Παύλος	Πέτρος
25	Gini	Petro	Γκίνης	Πέτρος
26	Petro	Gini	Πέτρος	Γκίνης
27	Nikola	Gini	Νικόλας	Γκίνης

28	Nikola	Yani	Νικόλας	Γιάννης
29	Cika	Marka	Τζήκας	Μάρκος
30	B?aka	İksena	Μπάκα	Ξένος
31	Nikola	Todori	Νικόλας	Θόδωρας
32	Dimitri	D?aluka	Δημήτρης	Δαλούκας (;)
33	Nikola	Yani	Νικόλας	Γιάννης
34	Lazaro	Mek?a	Λάζαρος	Ξένος
35	Pıraton?	Petro	Περατινός (;)	Πέτρος
36	Kom?ano	Yor?i	Κομινός	Γιώργος
37	Todor	Yeral?ik	Θεόδωρος	Γεραλίκης (;)
38	Todora	Dimo	Θόδωρας	Δήμος
39	Dimo	Yor?a	Δήμος	Γιώργος
40	İstoyan	Petro	Στογιάν	Πέτρος
41	Hıristo	Petro	Χρήστος	Πέτρος
42	Mihal	Dimo	Μιχάλης	Δήμος
43	Andrya	Rizo	Αντρέας	Ρίζος
44	Draka	Yor?o	Δράκος	Γιώργος
45	Dimaki	Petro	Δημάκης	Πέτρος
	Yekün-i hane	45	Σύνολο νοικοκυριών	45
	Yalnız kirk beş haneha		Αποκλειστικά 45 νοικοκυριά	
	Karye-i Palab?ak?ı		Χωριό Παλαμπάκι (;)	
1	Kosta	Darıc?a	Κώστας	Νταρίτζας (;)
2	Dimo	Kosta	Δήμος	Κώστας
3	Dola	Z?ah?a	Τόλιας	Ζάκας (;)
4	Nikola	Dimo	Νικόλας	Δήμος
5	Pepa	Dimo	Πέπας	Δήμος
6	Luvvari	Pepa	Λούβαρης	Πέπας
7	Nikola	Pepa	Νικόλας	Πέπας
8	Pepa	Sıtarı	Πέπας	Σιταράς
9	Merd?i	Gini	(;)	Γκίνης
10	Dimo	Yor?o	Δήμος	Πώργος
11	İstamad	Cika	Σταμάτης	Τζήκας
12	Pepa	Sideri	Πέπας	Σιδέρης
13	Dimo	Nikola	Δήμος	Νικόλας
14	Nikola	Dola	Νικόλας	Τόλιας
15	Göka	Rila	Γκιόκας	Ρήλας (;)

16	Kosta	Pavla	Κώστας	Παύλος
17	B?aka	Mek?a	Μπάκας	Μέξας
18	Piraton?	Petro	Περατινός	Πέτρος
19	Petro	Hiristo	Πέτρος	Χρήστος
20	Draka	Todor	Δράκος	Θεόδωρος
21	Ístoyan	Petro	Στοιγιάν	Πέτρος
22	Apostol	Petro	Απόστολος	Πέτρος
23	Nikola	F?aseri	Νικόλας	Φασέρης (;)
24	Argiro	C?odo	Αργυρός	Τσόντος (;)
25	Petro	Petro	Πέτρος	Πέτρος
26	Daric?a	Hiristodul	Δαρίτζας	Χριστόδουλος
27	H?arsi	Draka	(;)	Δράκος
28	Petro	Petro	Πέτρος	Πέτρος
	Yekün-i hane	28	Σύνολο νοικοκυριών	28
	Yalnız yeğirmi sekiz haneha		Αποκλειστικά 28 νοικοκυριά	
	Karye-i Palabaru		Χωριό Παλαμπάρου (;)	
1	Göni	Hiristo	Γκίονης	Χρήστος
2	Göni	Mena	Γκίονης	Μηνάς
3	Pepa	Mala	Πέπας	Μάλα
4	Nikola	Ístamad	Νικόλας	Σταμάτης
5	Mihal	Ístamad	Μιχάλης	Σταμάτης
6	Göni	Pavlo	Γκίονης	Παύλος
7	Sideri	Merkuri	Σιδέρης	Μερκούρης
8	Lala	Ístefa	Λάλας	Στέφανος
9	Toma	Ístefa	Θωμάς	Στέφανος
10	Marko	Dola	Μάρκος	Τόλιας
11	Nikola	Mena	Νικόλας	Μηνάς
12	Mek?a	Milona	Μέξας	Μυλωνάς
13	Mek?a	[veled-i] o	Μέξας	υιός του προαναφερθέντος
14	Dola	Mek?a	Τόλιας	Μέξας
15	Dola	B?urco	Τόλιας	Μπούρτζος
16	Dimo	Dola	Δήμος	Τόλιας
17	Mek?a	Duni	Μέξας	Ντούνης
18	Doma	P?aluka	Θωμάς	Παλούκας (;)
19	Petro	Mala	Πέτρος	Μάλα

20	Mihal	İstamad	Μιχάλης	Σταμάτης
21	Markoz	Dola	Μάρκος	Τόλιας
22	Nikola	Korin	Νικόλας	(από) Κόρινθο
23	Mihal	İstamad	Μιχάλης	Σταμάτης
24	Dola	Simo	Τόλιας	Σίμος
25	Dimo	Simo	Δήμος	Σίμος
26	İstoyan	Gini	Στοιγάν	Γκίνης
27	Yorği	Dimo	Γιώργης	Δήμος
28	Apostol	Mihal	Απόστολος	Μιχάλης
29	Yorğa	Niko	Γιωργάς	Νίκος
30	Vasiliko	Niko	Βασιλικός	Νίκος
31	Petro	Yorği	Πέτρος	Γιώργης
32	İstoyan	Nikola	Στοιγάν	Νικόλας
33	Görki	Dimo	Γιώργης	Δήμος
34	Argiro	Petro	Αργυρός	Πέτρος
35	Apostol	Dimo	Απόστολος	Δήμος
36	İstoyan	veled-i (o)	Στοιγάν	υιός του προαναφερθέντος
37	Dimaki	Marko	Δημάκης	Μάρκος
38	Istanko	B?aka	Στάνκο	Μπάκα
39	Gini	Petro	Γκίνης	Πέτρος
40	Ven?i	Petro	Βένης	Πέτρος
	Yekün-i hane	40	Σύνολο νοικοκυριών	40
	Yalnız kirk haneha		Αποκλειστικά 40 νοικοκυριά	
	Karye-i Harvat		Χωριό Χαρβάτ	
1	Pavlo	Cika	Παύλος	Τζίκας
2	Sideri	Pavlo	Σιδέρης	Παύλος
3	Mihal	Pavlo	Μιχάλης	Παύλος
4	Pavlo	Yorğo	Παύλος	Γιώργος
5	Mosko	Danil	Μόσχος	Δανίλης
6	Nikola	Kosma	Νικόλας	Κώστας
7	Andrya	Manya	Αντρέας	Μανιά
8	Dimo	Vad?a	Δήμος	Βαδής (:)
9	Kosta	Yorği	Κώστας	Γιώργης
10	Yanaki	Yorğo	Γιαννάκης	Γιώργος
11	Yorğo	Yanaki	Γιώργος	Γιαννάκης
12	Foti	Andrya	Φώτης	Αντρέας

13	Kola	Kolari	Κόλιας (;)	Κόλιαρης (;)
14	Dimo	Κ?ακ?α	Δήμος	Κακά
15	Nikola	Lala	Νικόλας	Λάλας
16	Yanaki	veled-i	Γιαννάκης	υιός του προαναφερθέντος
17	Pepa	Yanaki	Πέπας	Γιαννάκης
18	Nikola	Μεκσα	Νικόλας	Μέξας
19	Ístoyan	Dimo	Στοιγάν	Δήμος
20	Petro	Petro	Πέτρος	Πέτρος
	Yekün-i hane	20	Σύνολο νοικοκυριών	20
	Yaluz yegirmi haneha		Αποκλειστικά 20 νοικοκυριά	

Νέες Οικογένειες Κουραλά (από το 1770 έως 1821)			
Πρόφης	Κορωνιάς	Τσέβας	Βασιλείου
Βλάχος	Χατζής	Θεοχάρης	Δημητρίου
Παπαμικάλης	Γιώργας	Σιδέρης	Καρελιώτης
Μωραΐτης	Κιμπίζης	Μιχαίρινας	Κόλιας
Σοφρώνης	Καμπέρης	Μιχάλης	
Νέες Οικογένειες Κορωπίου (από το 1821 έως 1900)			
Σπεργίου	Κανάκης	Λέκκας	Κοτζιάς
Κιούσης	Κουλοχέρης	Πέτρου	Θηβαίος
Κατοίκης	Αντωνίου	Παπαγεωργάκης	Πάσχος
Τσάκος	Σταύρου	Γιαννάκος	Καζατζής
Βρεπτός	Αδάμ	Θεοδώρου	Λουκάς
Κυριακού	Σκουρλής	Θεοδοσίου	Αθανασίου
Καβασιλιώτης	Τσουρής	Μαλιτζός	Πιερής
Υφαντής	Μπόριζης	Χριστοδούλου	Κερατιώτης

